

مدیریت ورزشی _ آذر و دی ۱۳۹۴
دوره ۷، شماره ۵، ص: ۷۳۱-۷۴۹
تاریخ دریافت: ۹۲ / ۱۲ / ۱۸
تاریخ پذیرش: ۹۳ / ۰۲ / ۱۰

تعیین راهبردهای مناسب برای ورزش روستایی با تأکید بر ورزش های بومی شهرستان کرمانشاه

عبدالحمید پاپزن^۱ - حسین آگهی^۲ - مهنا شاهرادی^{۳*}

۱. دانشیار، گروه ترویج و توسعه روستایی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران ۳.
دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، گروه ترویج و توسعه روستایی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه
رازی، کرمانشاه، ایران

چکیده

احیا و ترویج ورزش های بومی و محلی در میان اقشار مختلف جامعه روستایی، نیازمند شناسایی و معرفی بازی ها و ورزش های بومی و محلی و برنامه ریزی دقیق در سطح راهبردی و عملیاتی است؛ اما متأسفانه تاکنون در استان کرمانشاه و حتی در کشور، پژوهشی کاربردی متناسب با این هدف به اجرا در نیامده است. از این رو با توجه به ضرورت مسئله، پژوهش حاضر با هدف تبیین و تحلیل وضعیت موجود در خصوص ورزش های بومی و محلی و برنامه ریزی راهبردی در خصوص کاربرد آنها، با رویکردی کیفی- کمی، در قالب تکنیک SWOT-AHP و با بهره گیری از نرم افزار Expert choice انجام گرفت. یافته های پژوهش نشان داد که سهولت اجرای ورزش های بومی و محلی، پیوند با ساختارهای فرهنگی روستا و برخورداری ورزش های بومی و محلی از تنوع و گوناگونی، به ترتیب مهم ترین قوت ها؛ و عدم رعایت نکات ایمنی و بهداشتی در برخی از ورزش های بومی و محلی مهم ترین ضعف ورزش های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه است. در عین حال، وجود زمینه برگزاری جشنواره های ورزش بومی و محلی و حمایت ناکافی از ورزش های بومی و محلی از جمله مهم ترین فرصت ها و تهدیدها در زمینه ورزش های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه به شمار می آید.

واژه های کلیدی

راهبرد، شهرستان کرمانشاه، ورزش بومی، ورزش روستایی، SWOT - AHP.

* نویسنده مسئول : Email: shahmorade4468@gmail.com

تلفن: ۰۹۳۵۵۵۱۷۸۹۶

مقدمه

آنچه امروزه در مورد توسعه در مناطق روستایی مطرح است، توسعه پایدار روستایی است. توسعه پایدار روستایی فرایندی است که هدف اصلی آن، تأمین نیازهای اساسی و قابل زیست کردن عرصه‌های زندگی برای نسل‌های فعلی و آینده و بهبود و ارتقای سطح زندگی و آینده‌ای امن‌تر و سعادتمندانه‌تر برای روستاییان است. بر این اساس، انسان سالم، جامعه سالم و زندگی سالم هدف توسعه پایدار روستایی است و باید توجه داشت که زندگی سالم و ایجاد جامعه سالم، مستلزم عملکرد انسان سالم است. در این میان توسعه ورزش و تربیت بدنی را می‌توان از اصلی‌ترین ابزار توجه به انسان به‌عنوان محور توسعه پایدار و از عوامل تأثیرگذار در نیروهای اجتماعی برای تحقق توسعه پایدار، به‌ویژه در جوامع روستایی دانست که نه‌تنها کمترین هزینه را در مقابل سایر هزینه‌های مدیریتی نظام به خود اختصاص می‌دهد، بلکه توان ایجاد ارزش افزوده بیشتری نسبت به سایر عوامل دارد. بنابراین با توجه به رویکرد توسعه پایدار در «برنامه پیشرفت و عدالت»، طرح‌ریزی راهبردی ورزش کشور، از محورهای اصلی توسعه پایدار در کشور، لحاظ شده است (۱۷). به همین منظور، توسعه و گسترش ورزش، فعالیت‌های مستمر و حمایت‌های لازم از طریق تشکیلات دولتی، شامل سازمان تربیت بدنی ایران، وزارت‌خانه‌های آموزش و پرورش؛ علوم، تحقیقات و فناوری؛ کار و امور اجتماعی؛ جهاد کشاورزی (در مناطق روستایی کشور)؛ بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، و نیروهای نظامی و انتظامی و همچنین نهادهای عمومی غیردولتی مانند کمیته ملی المپیک، فدراسیون‌ها و هیأت‌های ورزشی و نیز شهرداری‌ها به‌عمل می‌آید؛ اما به‌رغم توجه ویژه مسئولان نظام به توسعه ورزش همگانی در سال‌های اخیر، افزایش بودجه تربیت بدنی و ورزش که براساس آن، «دولت در لایحه بودجه سال ۹۱، ۴۷۶ میلیارد تومان به وزارت ورزش و جوانان اختصاص داده است که از این رقم ۲۳۴ میلیارد آن مربوط به انجام کارهای عمرانی و توسعه اماکن ورزشی در کشور است» (۱۵)، فضای کافی برای ورزش و تربیت بدنی در روستاها ایجاد نشده و اغلب هزینه‌ها صرف ساخت ورزشگاه‌ها و باشگاه‌های ورزشی شده‌اند که به‌تنهایی نتوانسته موفقیت لازم را کسب کند و تأثیری جز هدر رفتن بودجه اندک نواحی روستایی نداشته است؛ زیرا ورزش‌هایی که به‌تازگی به‌وجود می‌آیند یا هزینه‌برند و اقشار متوسط و ضعیف جامعه قادر به انجام آنها نیستند یا فقط در نواحی خاصی قابل اجرا هستند یا به‌صورت موج کوتاه‌مدت پس از زمان کوتاهی از بین می‌روند. به همین دلیل برای عمومیت بخشیدن و همگانی کردن ورزش در جامعه باید روش‌های سهل و عملی که در کوتاه‌مدت بتواند نتیجه‌بخش باشد، بررسی، پیش‌بینی و برنامه‌ریزی شوند. این ممکن نیست مگر با

پرداختن به فرهنگ و سنن و آداب و رسوم مردم جامعه و علایق و سلیقه‌های ذاتی آنها و فعالیت‌های مورد توجه هر منطقه و ایل و تباری که مردم در آن جوامع به آنها می‌پرداخته و هنوز هم در بخش‌هایی از کشور به آن می‌پردازند (۸). بازبینی و بازشناسی ریشه‌های فرهنگی و تربیت بدنی ورزش ایران نشان می‌دهد ایرانیان همواره برای تقویت روح و جسم خود و پرکردن اوقات فراغت و رفع نیازها با توجه به امکانات و شرایط موجود به بازی‌ها و ورزش‌های گوناگون می‌پرداختند (۱۰). بر این اساس مجموعه‌ای از ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی منطبق بر نیازهای مختلف و متنوع و به تناسب اوضاع و شرایط اقلیمی و فرهنگی جامعه پدید آمدند. بازی‌هایی که هم به‌سادگی قابل انجام بودند و هم سلیقه‌ها، توانایی‌ها و استعدادهای جسمی و فکری متنوع و متعددی را در نظر می‌گرفتند، همچنین گروه‌های مختلف سنی از کودکی تا بزرگسالی را پوشش می‌دهند و از حالت‌های مختلف فردی، تیمی، نرمشی، نمایشی، نیایشی و رقابتی برخوردارند. از ویژگی‌های بارز ورزش‌های بومی و محلی ایرانی، که آن را از بازی‌های بومی و محلی دنیا متمایز می‌سازد، این است که در حقیقت شکل بخشیدن به شخصیت انسانی افراد، بیش از جنبه‌های قهرمانی و قدرت جسمانی آنان در برنامه‌های تربیت بدنی مدنظر بوده است. به همین سبب در بیشتر دیدگاه‌های تربیتی ایران باستان و ایران اسلامی، هدف سلامتی، آمادگی جسمانی و مهارتی، فقط یکی از اهداف تربیت بدنی را تشکیل می‌دهد (۲۷). در واقع این ورزش‌ها ترکیبی از بازی‌هایی هستند که هم قوای نفسانی و هم نیروی جسمانی را پرورش می‌دهند، کودکان و جوانان را از حالت و وضعیت ابتدایی و منزوی خارج کرده و آنان را برای زندگی اجتماعی آماده می‌کنند و علاوه بر کاهش خستگی‌های جسمی و روانی، روح همکاری و تعاون و همبستگی را در افراد تقویت می‌کنند و آثار بسیار مفید آموزشی و تربیتی به‌جا می‌گذارند (۲۰، ۱۲، ۱۶). استان کرمانشاه نیز همانند دیگر اقوام و نژادهای ایرانی با دارا بودن مردمانی با فرهنگ‌ها و آداب و رسوم غنی و متنوع، دارای حدود دویست نوع بازی و ورزش بومی و محلی مختلف است که متأسفانه تاکنون تلاش نظام‌یافته‌ای برای معرفی، حفظ و احیای این بازی‌ها صورت نگرفته است. بنابراین با توجه به اهمیت ورزش‌های بومی و محلی در هویت فرهنگی و گنجینه ارزشمند میراث کهن، با ورود فناوری‌های مدرن و توسعه زندگی ماشینی و بی‌توجهی به درون‌مایه اخلاقی و تربیتی این ورزش‌ها به ورطه فراموشی سپرده شده‌اند و تنها در اذهان برخی کهنسالان باقی مانده و جوانان و کودکان شناختی از آن ندارند و حتی با نام بسیاری بیگانه‌اند. در چنین شرایطی، لزوم تحقیق در مورد جایگاه ورزش‌های بومی و کاربردی کردن آن در جامعه روستایی، به‌عنوان بخشی از فرهنگ ایرانی و گامی به‌سوی جامعه‌محور کردن و احیای دوباره این ورزش‌ها، امری ثمربخش و انکارناپذیر است.

بدیهی است احیا و ترویج بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی در میان اقشار مختلف جامعه روستایی، نیازمند شناسایی و معرفی بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی و برنامه‌ریزی دقیق در سطح راهبردی و عملیاتی هستند، اما متأسفانه تاکنون در استان کرمانشاه و حتی در کشور پژوهشی کاربردی متناسب با این هدف انجام نگرفته است. از این رو با توجه به ضرورت مسئله، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از تکنیک SWOT-AHP و با هدف شناسایی و اولویت‌بندی نقاط قوت و ضعف، و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی و به دنبال آن برنامه‌ریزی راهبردی به منظور انتخاب راهبردهای مناسب جهت توسعه ورزش روستایی با تأکید بر ورزش‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه انجام گرفت. انتظار می‌رود نتایج این پژوهش، علاوه بر شناساندن و زنده نگاه‌داشتن هرچه بیشتر ورزش‌های بومی در مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه، موجبات همگانی و عمومی شدن این ورزش‌ها را در جامعه فراهم آورد تا تمامی اقشار جامعه بتوانند به آن بپردازند و به عنوان ورزش و تفریحی سالم، جایگزین تفریحات مخرب در جامعه روستایی باشد و ضمن غنی‌سازی اوقات فراغت، زمینه ایجاد لذت روحی و جسمی روستاییان را فراهم آورد. چنین شرایطی، محیط روستا را به فضایی جذاب برای زندگی روستاییان و محیط کار و تلاش برای افزایش تولید و بهره‌وری اقتصادی تبدیل می‌کند.

روش تحقیق

مطالعه حاضر با رویکرد ترکیبی کیفی- کمی^۱ و از لحاظ پارادایم با رهیافت طبیعت‌گرایانه^۲ انجام پذیرفت. علت انتخاب این رویکرد آن بود که استفاده از این رویکرد به محقق اجازه می‌دهد که با جمع‌آوری و ادغام انواع متفاوت اطلاعات (کیفی و کمی) در یکدیگر، به تصویر کامل و فهمی عمیق از یک پدیده دست یابد (۲). در بخش کیفی، از روش تحقیق نظریه بنیانی^۳ استفاده شد و در قسمت کمی از راهبرد SWOT^۴ و نیز تحلیل سلسله‌مراتبی^۵ (AHP) بهره گرفته شد.

1. Qualitative & Quantitative
2. Naturalistic Approach
3. Grounded Theory
4. Strategic SWOT
5. Analytic Hierarchy Procees

جامعه مورد مطالعه و نمونه تحقیق

جامعه مورد مطالعه تحقیق حاضر شامل کلیه افراد روستایی شهرستان کرمانشاه است. همچنین در تمامی مراحل جمع‌آوری اطلاعات نظرهای کارشناسان (اداره تربیت بدنی استان کرمانشاه، دانشکده تربیت بدنی دانشگاه رازی، فدراسیون ورزش روستایی و عشایری و بازی‌های بومی و محلی، هیأت ورزش روستایی و عشایری استان کرمانشاه و...) به‌کار گرفته شد تا آنان نیز ضمن بررسی اطلاعات جمع‌آوری‌شده، نظرهای تکمیلی و اصلاحی خود را برای هرچه کامل و پربار شدن تحقیق حاضر اعلام کنند. متناسب با طبیعت تحقیقات کیفی که از نمونه‌گیری آماری تبعیت نمی‌کند، در این پژوهش از نمونه‌گیری هدفمند^۱ استفاده شد. معیار توقف نمونه‌گیری، تکراری شدن داده‌ها یا اشباع اطلاعاتی و عدم دستیابی به داده جدید دیگری بود. در مجموع بیش از ۱۰۰ مصاحبه فردی و ۲۰ گروه متمرکز (۱۰-۲ نفره) در طول پنج ماه به‌اجرا درآمد.

ابزار پژوهش

در بخش میدانی، جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از طریق برگزاری مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختارمند^۲، مصاحبه‌های انفرادی و تشکیل گروه‌های متمرکز، مشاهده مستقیم، روش‌های تکمیلی مانند تهیه عکس و فیلم و پرسشنامه مقایسه زوجی (AHP) صورت گرفته است.

روند جمع‌آوری اطلاعات با مطالعه اولیه محقق و پرس‌وجو در مورد موضوع و جامعه مورد هدف نسبت به شناسایی افراد کلیدی آغاز شد. پس از جمع‌آوری اطلاعات اولیه، ورود به میدان تحقیق آغاز شد. کلیه مصاحبه‌ها پس از اخذ اجازه از مشارکت‌کنندگان ضبط و پس از پایان هر مصاحبه به‌طور کامل بازنویسی و تحلیل می‌شدند. نقرات بعدی برای انجام مصاحبه نیز براساس اطلاعات به‌دست‌آمده از مصاحبه قبلی انتخاب می‌شدند. مدت زمان مصاحبه‌ها به‌طور متوسط بین ۱۵ تا ۱۲۰ دقیقه بود. همچنین بخشی از اطلاعات در طی جشنواره بازی‌های بومی و محلی استان کرمانشاه که در بخش کوزران، روستای دایار برگزار شد و جشنواره بازی‌های بومی و محلی دختران ۹-۱۲ سال منطقه ۵ کشور که در شهرستان کرمانشاه برگزار شد و نگارنده خود، شخصاً در این جشنواره‌ها به‌صورت مستقیم شاهد اجرای مسابقات بود، جمع‌آوری شد.

1 . Purposeful Sampling

2 . Semi-Structured Interview

روش تحلیل داده‌ها

در مرحله اول، براساس نتایج حاصل از تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، نقاط قوت^۱، نقاط ضعف^۲، فرصت‌ها^۳ و تهدیدهای^۴ ورزش‌های بومی و محلی روستایی شهرستان کرمانشاه، استخراج و دسته‌بندی شد. سپس با استفاده از تلاقی چهار عامل، نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها، ماتریس SWOT تشکیل داده شد. در مرحله بعدی، تصمیم‌گیری در مورد انتخاب یک راهبرد از بین راهبردهای موجود و اولویت‌بندی راهبردها، با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی^۵ (AHP) انجام گرفت. تمامی اطلاعات جمع‌آوری شده در این مرحله از طریق اجماع قضاوت‌های ۲۰ مدیر و کارشناس متخصص در قالب پرسشنامه مقایسه زوجی، انجام گرفت. سپس داده‌های حاصل از مقایسه‌های زوجی صورت‌گرفته به‌منظور اجرای مراحل تجزیه و تحلیل و تعیین درجه اهمیت هر گروه وارد نرم‌افزار Expert Choice شد.

نتایج و یافته‌های تحقیق

در مرحله اول به‌منظور تبیین و تحلیل وضعیت موجود در خصوص ورزش‌های بومی و محلی و برنامه‌ریزی راهبردی در خصوص کاربرد آنها، پس از بازخوانی و بررسی پیام‌های حاصل از مصاحبه‌های صورت‌گرفته، براساس کدهای اولیه حاصل از مصاحبه‌ها و با نظرخواهی از مصاحبه‌شوندگان، فهرستی از نقاط قوت و ضعف، و فرصت‌ها و تهدیدها شناسایی و دسته‌بندی شدند. در مجموع ۹ طبقه به‌عنوان نقطه قوت، ۲ طبقه به‌عنوان نقطه ضعف، ۶ طبقه به‌عنوان فرصت و ۶ طبقه به‌عنوان تهدید، استخراج شد که مؤید برتری قوت‌ها بر ضعف‌ها و تفوق فرصت‌ها بر تهدیدهاست (جدول ۱).

اگرچه تحلیل SWOT مهم‌ترین عوامل درونی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدها) را که می‌تواند آینده یک سیستم را تحت تأثیر قرار دهد خلاصه می‌کند (۳۰، ۱۳، ۱۱، ۹) و اگر به‌خوبی به‌کار گرفته شود، می‌تواند مبنای بسیار خوبی برای تدوین راهبرد باشد، با نگاهی به اسناد موجود در زمینه تحلیل SWOT، ملاحظه می‌شود که بیشتر تحلیل‌ها صرفاً یک سری توصیفات و توضیحات

-
- 1 . Strengths
  - 2 . Weaknesses
  - 3 . Opportunities
  - 4 . Threats
  - 5 . Analytic Hierarchy Procees

کیفی اند که به تنهایی قادر به تعیین اهمیت عوامل شناسایی شده و ارزیابی گزینه های مختلف راهبردی بر حسب این عوامل نیست.

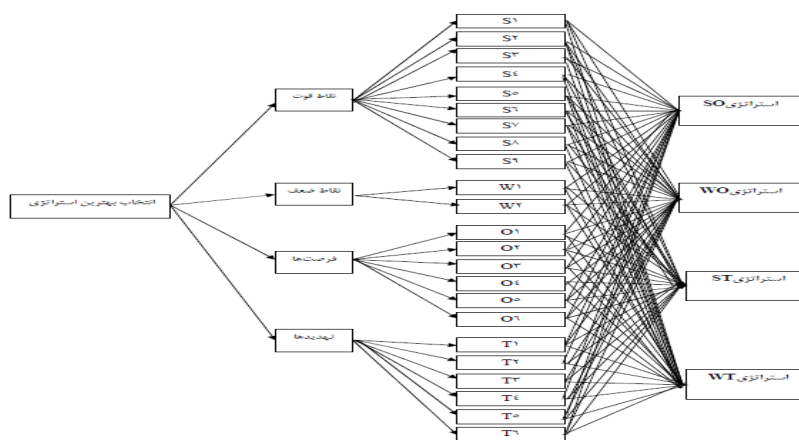
جدول ۱. ماتریس SWOT

عوامل بیرونی	عوامل درونی
<p>فرصت ها (O)</p> <p>O₁: وجود زمینه برگزاری جشنواره های ورزشی بومی و محلی</p> <p>O₂: فراهم بودن فرصت اشتغال زایی و توسعه توریسم</p> <p>O₃: فراهم آوری فرصت برای ترویج فرهنگ بومی و حفظ آن</p> <p>O₄: نیاز سایر رشته های ورزشی به ورزش های بومی و محلی به عنوان زیر ساخت</p> <p>O₅: وجود زیرساخت های مناسب قانونی، فرهنگی و مذهبی</p> <p>O₆: قابلیت ثبت ملی و جهانی برخی از ورزش ها و بازی های بومی و محلی</p>	<p>قوت ها (S)</p> <p>S₁: توسعه مهارت های جسمی، روحی و روانی</p> <p>S₂: آموزش و تمرین مهارت های مختلف</p> <p>S₃: برخورداری ورزش های بومی و محلی از تنوع و گوناگونی</p> <p>S₄: سهولت انجام ورزش های بومی و محلی</p> <p>S₅: ارزش ذاتی و معنوی ورزش های بومی و محلی</p> <p>S₆: پیوند با طبیعت روستا</p> <p>S₇: پیوند با ساختارهای فرهنگی روستا</p> <p>S₈: قابلیت سازگاری بالا با شرایط جامعه امروزی</p> <p>S₉: جلوگیری از انحرافات اجتماعی در جوانان</p>
<p>تهدیدها (T)</p> <p>T₁: شهری شدن ارزش های مردم روستایی</p> <p>T₂: عدم مستندسازی و اطلاع رسانی صحیح در خصوص ورزش های بومی و محلی</p> <p>T₃: عدم برنامه ریزی جامع در خصوص توسعه و احیای ورزش های بومی و محلی</p> <p>T₄: حمایت ناکافی از ورزش های بومی و محلی در روستاها</p> <p>T₅: کمبود نیروی انسانی متخصص در زمینه ورزش های بومی و محلی</p> <p>T₆: عدم مطرح شدن ورزشکاران بومی در سطح جامعه و ایجاد دلسردی در آنان</p>	<p>ضعف ها (W)</p> <p>W₁: عدم رعایت نکات ایمنی و بهداشتی در برخی از ورزش های بومی و محلی</p> <p>W₂: تعارض تعداد معدودی از ورزش های بومی و محلی با هنجارهای جامعه امروزی</p>

به عبارت دیگر، تحلیل SWOT نقصان‌ها و کمبودهایی در اندازه‌گیری و ارزیابی عامل‌ها دارد. به دنبال آشکار شدن محدودیت‌های تحلیل SWOT تلاش‌هایی برای حل این نقایص انجام گرفت. کورتیلا و همکاران (۲۰۰۰) یک روش ترکیبی برای برطرف کردن ضعف‌های موجود در گام‌های اندازه‌گیری و ارزیابی تحلیل SWOT پیشنهاد کردند که اولین بار توسط توماس‌ال ساعتی^۱ در سال ۱۹۸۰ مطرح شد و با عنوان A.WOT معروف شد (۳۹، ۳۳، ۳۲، ۲۶). این تکنیک می‌تواند با ترکیب تحلیل SWOT و تحلیل فرایند سلسله‌مراتبی (AHP) به‌طور تحلیلی ارجحیت‌های مشخص‌شده برای عامل‌های SWOT در تصمیم‌گیری لحاظ شود و آنها را قابل اندازه‌گیری کند (۳۴).

بر این اساس در پژوهش حاضر مراحل به‌کارگیری تحلیل فرایند سلسله‌مراتبی (AHP) در تحلیل SWOT به‌صورت زیر است:

گام اول: ابتدا مسئله را به یک ساختار سلسله‌مراتبی تبدیل کردیم، به‌نحوی که توسط AHP قابل اندازه‌گیری باشد (شکل ۱). در این شکل در سطح اول هدف «انتخاب بهترین راهبرد»، در سطح دوم گروه‌های SWOT^۲، در سطح سوم عوامل SWOT^۳ و گزینه‌های راهبردی هم در سطح چهارم مدل قرار می‌گیرند.

شکل ۱. ساختار مدل AHP برای انتخاب بهترین راهبرد

1. Saaty

۲. گروه‌های SWOT اشاره به چهار مفهوم نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهاست.
۳. منظور از عوامل SWOT تک‌تک عواملی است که جداگانه تحت هر یک از گروه‌های SWOT معرفی می‌شوند.

تعیین راهبردهای مناسب برای ورزش روستایی با تأکید بر ورزش های بومی شهرستان کرمانشاه ۷۳۹

گام دوم: در این مرحله گروه های SWOT، براساس درجه اهمیت و تأثیرشان برای رسیدن به هدف وزن بندی می شوند (محاسبه W₂₁، جدول ۳). نحوه وزن بندی به صورت مقایسه زوجی گروه ها با یکدیگر و براساس جدول ۹ کمیته ساعتی است (جدول ۲).

جدول ۲. مقیاس ساعتی (منبع: ۳۳)

۱	۳	۵	۷	۹	۸-۶-۴-۲
اهمیت یکسان	کمی مهم تر	مهم تر	خیلی مهم تر	فوق العاده مهم تر	مقادیر بینابین

سپس داده های حاصل از مقایسه زوجی صورت گرفته به منظور اجرای مراحل تجزیه و تحلیل و تعیین درجه اهمیت هر گروه وارد نرم افزار Expert Choice شد.

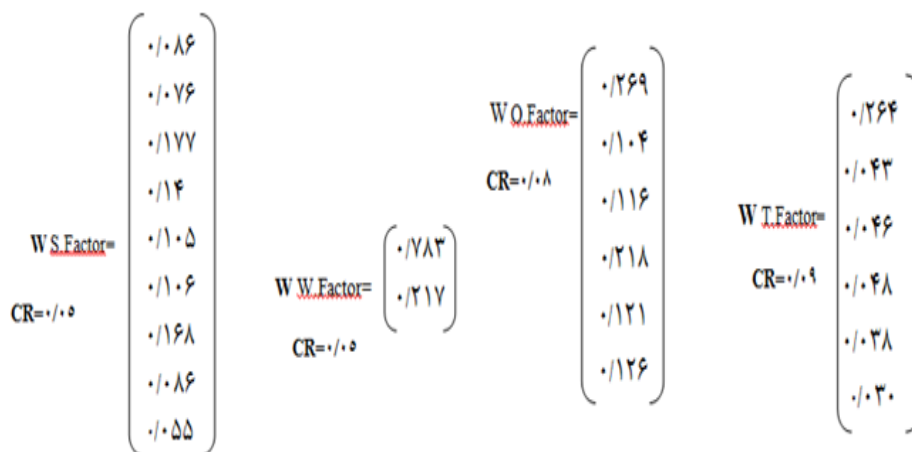
جدول ۳. ماتریس مقایسه زوجی گروه های SWOT

گروه های SWOT	نقاط قوت (S)	نقاط ضعف (W)	فرصت ها (O)	تهدیدها (T)	اهمیت نسبی (W ₂₁)
نقاط قوت (S)	۱	۱/۸۲	۰/۸۲	۰/۷۶	۰/۲۳۶
نقاط ضعف (W)	۰/۵۴	۱	۰/۴۴	۰/۴۱	۰/۱۲۸
فرصت ها (O)	۱/۲۱	۲/۲۷	۱	۲/۷۱	۰/۳۹۳
تهدیدها (T)	۱/۳۱	۲/۴۱	۰/۳۶	۱	۰/۲۴۳

$$CR^1 = 0.05$$

گام سوم: در این مرحله مقایسه زوجی بین عوامل هر یک از گروه های SWOT برای به دست آوردن اهمیت نسبی هر کدام از عوامل در انتخاب و شکل دهی به هدف صورت می گیرد (محاسبه W₃₂). بردار اهمیت عوامل SWOT را می توان در شکل ۲ مشاهده کرد:

۱. در انجام مقایسه زوجی باید به نسبت سازگاری (CR) که برای سنجش اعتبار مقایسه ها کاربرد دارد، توجه کرد. نسبت سازگاری کمتر از ۰/۱ در ماتریس مقایسه ها زوجی قابل قبول است و چنانچه بیشتر از ۰/۱ باشد، باید مقایسه ها دوباره صورت گیرد، زیرا ناسازگاری دارد (۱۸).

شکل ۲. بردار اهمیت هر یک از عوامل SWOT

گام چهارم: در این مرحله اولویت نهایی عوامل SWOT با ضرب کردن اولویت‌های وابسته هر یک از گروه‌های SWOT (W21) «که در گام دوم محاسبه شد»، در اولویت‌های نسبی عوامل SWOT «که در گام سوم محاسبه شد (W32)»، به دست آمد (جدول ۴).

نتایج محاسبه اولویت‌های نهایی عوامل SWOT در چارچوب مدل AHP نشان می‌دهد در گروه نقاط قوت، سهولت انجام ورزش‌های بومی و محلی (وزن نهایی ۰/۰۴۱)، پیوند با ساختارهای فرهنگی روستا (وزن نهایی ۰/۰۳۹)، برخورداری ورزش‌های بومی و محلی از تنوع و گوناگونی (وزن نهایی ۰/۰۳۳)، به ترتیب مهم‌ترین نقاط قوت و عدم رعایت نکات ایمنی و بهداشتی در برخی از ورزش‌های بومی و محلی (وزن نهایی ۰/۱) مهم‌ترین ضعف‌های ورزش‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه است. در عین حال وجود زمینه برگزاری جشنواره‌های ورزش بومی و محلی (وزن نهایی ۰/۱۰)، فراهم‌آوری فرصت برای ترویج فرهنگ بومی و حفظ آن (وزن نهایی ۰/۰۸۵) و وجود زیرساخت‌های مناسب قانونی، فرهنگی و مذهبی (وزن نهایی ۰/۱۰) به ترتیب از مهم‌ترین فرصت‌ها در زمینه ورزش‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه است. همچنین حمایت ناکافی از ورزش‌های بومی و محلی (وزن نهایی ۰/۰۴۸)، عدم برنامه‌ریزی جامع در خصوص توسعه و احیای ورزش‌های بومی و محلی (وزن نهایی ۰/۰۴۶) و عدم مستندسازی و اطلاع‌رسانی صحیح در خصوص

تعیین راهبردهای مناسب برای ورزش روستایی با تأکید بر ورزش های بومی شهرستان کرمانشاه ۷۴۱

ورزش ها و بازی های بومی و محلی (وزن نهایی ۰/۰۴۳) از جمله مهم ترین تهدیدهای پیرامون ورزش های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه به شمار می آیند. بنابراین با تلفیق نتایج حاصل از ماتریس SWOT در مدل AHP و اولویت نهایی نقاط قوت و ضعف، و فرصت ها و تهدیدها، اطلاعات لازم برای تدوین راهبردها مشخص شد (جدول ۵).

جدول ۴. محاسبه اولویت های نهایی عوامل SWOT

اولویت نهایی عوامل	اولویت نسبی عوامل	عوامل SWOT	اولویت های گروه های SWOT	گروه های SWOT
۰/۰۲۰	۰/۰۸۷	S1	۰/۲۳۶	نقاط قوت (S)
۰/۰۱۷	۰/۰۷۶	S2		
۰/۰۳۳	۰/۱۴	S3		
۰/۰۴۱	۰/۱۷۷	S4		
۰/۰۲۴	۰/۱۰۵	S5		
۰/۰۲۵	۰/۱۰۶	S6		
۰/۰۳۹	۰/۱۶۸	S7		
۰/۰۲۰	۰/۰۸۶	S8		
۰/۰۱۱	۰/۰۵۵	S9		
۰/۱	۰/۷۸۳	W1	۰/۱۲۸	نقاط ضعف (W)
۰/۰۲۷	۰/۲۱۷	W2		
۰/۱۰	۰/۲۶۹	O1	۰/۳۹۳	فرصت ها (O)
۰/۰۴۰	۰/۱۰۴	O2		
۰/۰۴۵	۰/۱۱۶	O3		
۰/۰۸۵	۰/۲۱۸	O4		
۰/۰۶۷	۰/۱۷۳	O5		
۰/۰۴۷	۰/۱۲۱	O6		
۰/۰۳۴	۰/۱۴۲	T1	۰/۲۴۳	تهدیدها (T)
۰/۰۴۳	۰/۱۸۰	T2		
۰/۰۴۶	۰/۱۹۳	T3		
۰/۰۴۸	۰/۱۹۸	T4		
۰/۰۳۸	۰/۱۵۹	T5		
۰/۰۳۰	۰/۱۲۶	T6		

منبع: یافته های پژوهش

جدول ۵. راهبردهای توسعه داده شده با توجه به اولویت نهایی عوامل SWOT

راهبرد	توضیح
راهبردهای تهاجمی یا توسعه‌ای (SO)	- برگزاری جشنواره‌ها و مسابقات ورزشی با بهره‌مندی از پتانسیل‌های موجود ورزش‌های بومی و محلی (سهولت انجام، برخورداری از تنوع، پیوند با ساختارهای فرهنگی و...) در ورزش‌های بومی و محلی، جهت فراهم کردن زمینه ترویج و همگانی کردن ورزش‌ها
راهبردهای رقابتی یا تنوع (ST)	- تدوین و طرح‌ریزی برنامه جامع توسعه ورزش با تأکید بر ورزش‌های بومی و محلی
راهبردهای محافظه کارانه (WO)	- استانداردسازی و تطبیق قوانین و مقررات ورزش‌های بومی و محلی با هنجارهای جامعه امروزی
راهبردهای تدافعی (WT)	- التزام در تدوین برنامه‌های جامع در جهت بهبود نگرش عمومی نسبت به کارکردهای مثبت ورزش‌های بومی و محلی با استانداردهای مناسب فنی و بهداشتی

گام پنجم: در نهایت، اولویت نهایی گزینه‌های راهبرد از طریق حاصل ضرب بردار ویژه اولویت نهایی عوامل SWOT در ماتریس درجه اهمیت راهبردهای جایگزین برای انتخاب بهترین راهبرد، محاسبه شد. با توجه به وزن‌های به دست آمده، راهبرد تهاجمی یا توسعه‌ای (SO) با اولویت نهایی ۰/۲۱۵ / به عنوان بهترین راهبرد برای ورزش روستایی با تأکید بر ورزش‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه انتخاب شد. راهبرد محافظه کارانه یا بازنگری (WO) نیز با اولویت نهایی ۰/۲۱۲ / به عنوان راهبرد جایگزین انتخاب شد (شکل ۳).

$$W_{\text{alternative}} = \begin{pmatrix} SO=0/215 \\ WO=0/212 \\ ST=0/139 \\ WT=0/087 \end{pmatrix}$$

شکل ۳. اولویت نهایی گزینه‌های راهبرد

بحث و نتیجه‌گیری

ورزش‌های بومی و محلی با وجود کارکردهای آشکار و پنهانی که در زوایای مختلف زندگی در جامعه روستایی برای گروه‌های مختلف سنی ایفا می‌کنند، به سبب تغییرات و تحولات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع امروزی در مقایسه با دیگر آیین‌ها و سنت‌ها، کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که تعداد زیادی از بازی‌های بومی محلی این استان در حال فراموشی و نابودی‌اند و تعدادی دیگر نیز در حال حاضر فقط در جشنواره‌ها یا مراسم ویژه انجام می‌گیرند و اگر مسئولان مربوط توجه بیشتری نشان ندهند، در آینده‌ای نه‌چندان دور شاهد حذف و نابودی این بازی‌ها در استان خواهیم بود، اما برخی از این بازی‌ها هنوز هم در شرایط مناسب قابلیت احیا و تکرار را دارند. بدیهی است احیا و ترویج بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی در میان اقشار مختلف جامعه روستایی، نیازمند شناسایی و معرفی بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی و برنامه‌ریزی دقیقی در سطح راهبردی و عملیاتی هستند.

پژوهش حاضر با هدف تعیین راهبردهای مناسب برای ورزش روستایی با تأکید بر ورزش‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه به شناسایی و اولویت‌بندی نقاط قوت و ضعف، و فرصت‌ها و تهدیدهای ورزش‌های بومی و محلی پرداخت.

براساس نتایج پژوهش، سهولت اجرای ورزش‌های بومی و محلی (وزن نهایی ۰/۰۴۱)، مهم‌ترین نقطه قوت ورزش‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه است.

سادگی و سهولت اجرای ورزش‌های بومی و محلی و اینکه به راحتی و ارزانی با استفاده از اشیاء و وسایل محلی در هر مکان و زمانی قابل اجرا هستند، نکته مهمی است که در بیشتر تحقیقات انجام‌گرفته در زمینه ورزش‌ها و بازی‌های سنتی بر آنها تأکید شده است (۲۴، ۲۳، ۲۰، ۱۹، ۱۶، ۱۴، ۸، ۶، ۴، ۳).

نتایج دیگر تحقیق حاکی از آن است که پیوند با ساختارهای فرهنگی روستا (وزن نهایی ۰/۰۳۹) و برخورداری ورزش‌های بومی و محلی از تنوع و گوناگونی (با وزن نهایی ۰/۰۳۳)، به ترتیب از دیگر نقاط قوت مهم ورزش‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه بودند. این نتیجه با نتایج تحقیقات تعدادی از پژوهشگران همسویی دارد (ملک محمدی، ۱۳۶۵؛ کاشف، ۱۳۷۸؛ لوی اشتراوس، ۱۳۸۱؛ پناهی سمنانی، ۱۳۸۱؛ محمدی، ۱۳۸۲؛ صدیق سروستانی، ۱۳۸۲؛ قزل ایاغ، ۱۳۸۲؛ محمدی، ۱۳۸۳؛ فرهانی و شهرکی، ۱۳۸۶؛ حسن‌پور، ۱۳۸۷). ورزش‌های بومی و محلی به جهت انطباق با علایق

فرهنگی و هنری اقوام مختلف، از تنوع و گوناگونی زیادی برخوردارند که می‌تواند زمینه‌ساز گسترش و تعمیم این‌گونه ورزش‌ها در جامعه باشد (۲۳، ۲۱، ۱۹، ۱۶، ۱۴، ۸، ۵، ۴).

باید توجه داشت که ورزش‌ها و بازی‌ها نیز مانند دیگر عناصر فرهنگی بومی (آداب و رسوم، اعتقادات، باورها و...) در کنار جنبه‌های مثبت و ارزشمندی که دارند، دارای جنبه‌های منفی نیز هستند. امروزه یکی از انتقادهای بزرگی که به ورزش‌های بومی و محلی می‌شود، عدم رعایت نکات ایمنی و بهداشتی و تعارض برخی از آنها با هنجارهای جامعه امروزی است که پناهی سمنانی (۱۳۸۲) و محمدی (۱۳۸۴) نیز در پژوهش‌های خود بر آن تأکید داشته‌اند (۲۴، ۴). در این تحقیق نیز، عدم رعایت نکات ایمنی و بهداشتی در برخی از ورزش‌های بومی و محلی (وزن نهایی ۰/۱) مهم‌ترین ضعف ورزش‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه، شناخته شد. با این حال نمی‌توان جنبه‌های ارزشمند بازی‌ها را نادیده گرفت و آنها را کنار گذاشت، بلکه با قابلیت‌هایی که بازی‌های محلی دارند، باید اصلاح و بازبینی شوند.

وجود زمینه برگزاری جشنواره‌های ورزش بومی و محلی (امتیاز نهایی ۰/۱۰)، فراهم‌آوری فرصت برای ترویج فرهنگ بومی و حفظ آن (امتیاز نهایی ۰/۰۸۵) و وجود زیرساخت‌های مناسب قانونی، فرهنگی و مذهبی (امتیاز نهایی ۰/۱۰) به ترتیب از مهم‌ترین فرصت‌ها در زمینه ورزش‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه در این تحقیق به‌شمار آمدند.

برگزاری جشنواره‌های فرهنگی ورزشی بازی‌های بومی و محلی و ورزش‌های سنتی، علاوه بر تأثیرات مثبت آن در ارتقای روحیه نشاط و شادابی جامعه روستایی، توجه علاقه‌مندان، تماشاگران و گردشگران ورزشی زیادی را به جامعه و اجتماع روستایی جلب می‌کند و سبب ایجاد فرصت‌های فعالیت و اشتغال برای جامعه روستایی و گسترش صنایع محلی، رونق تولیدات کشاورزی و تزریق سرمایه به اقتصاد محلی می‌شود، زیرا با ورود این علاقه‌مندان تقاضا در این مناطق افزایش می‌یابد و رونق تجاری بیشتری در جامعه ایجاد می‌شود. به‌خصوص اگر این جشنواره‌ها همراه با نمایش گوشه‌ای از فرهنگ، آداب و سنن گذشته جوامع روستایی، از جمله پوشاک، صنایع دستی، انواع غذاها و نان‌های محلی باشند، نقش دوچندانی در توسعه روستاها و احیای آیین و سنت‌های گذشتگان خواهند داشت. در حقیقت توسعه و احیای ورزش‌های بومی و محلی، به دلیل قرابت با فرهنگ، سنن، آیین و ارزش‌های دینی مردم، در صورت شناساندن و احیا می‌تواند همچون نمادی فرهنگی، شیوه‌ای مناسب برای توسعه فرهنگی باشد و فراتر از سازمان میراث فرهنگی، حتی پا به عرصه فراملی بگذارد و در سازمان بین‌المللی یونسکو نیز ثبت و ضبط شود (۲۸، ۲۳، ۲۰، ۸، ۱).

آنچه باید در خصوص برگزاری جشنواره‌ها و مسابقات ورزش‌های بومی و محلی در نظر گرفته شود، این است که جشنواره‌های ورزشی با مسابقات قهرمانی تفاوت دارد. در ورزش‌های بومی و محلی، هدف پر کردن اوقات فراغت به وسیله بازی‌ها و فعالیت‌های شاد، متنوع، سبک و منظم ورزشی است، نه رقابت ورزشی. هنگامی که رقابت، جایز و قهرمانی مدنظر باشد، به‌منظور پیروزی و دریافت جایزه ممکن است، به خشونت، درگیری و شاید تقلب روی آورد. در چنین حالتی جشنواره‌های ورزشی خود به معضل یا آسیب جدی در زمینه ورزش تبدیل می‌شوند (۷).

بسیاری از تحقیقات صورت‌گرفته همچون پناهی سمنانی (۱۳۸۱)، قزل ایاغ (۱۳۸۲) و محمدی (۱۳۸۳)، گسترش شهرنشینی و تغییر در شیوه‌های زندگی مردم را مقصر اصلی به حاشیه رانده شدن و فراموشی ورزش‌های بومی و محلی می‌دانند (۲۳، ۱۹، ۴)؛ اما نمی‌توان تنها این مسئله را عامل حذف و فراموشی ورزش‌های بومی و محلی دانست. چراکه عنصر تغییر و تکامل در ذات هستی جریان دارد و نمی‌توان مانع آن بود. در این شرایط باید با تفکر و اندیشه باز عمل کنیم و آگاهانه چشمان خود روی سایر عوامل تهدیدکننده نبندیم.

حمایت ناکافی از ورزش‌های بومی و محلی، عدم برنامه‌ریزی جامع در خصوص توسعه و احیای ورزش‌های بومی و محلی، حمایت کم، کمبود اعتبار، فرهنگ‌سازی و تبلیغات ضعیف از جمله دلایل فراموشی بسیاری از بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه است و تاکنون برای توسعه و احیای ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی استان اقدامات مؤثری صورت نگرفته است. بر این اساس شناسایی، جمع‌آوری و مستندسازی ورزش‌های بومی و محلی، افزایش سهم اعتبارات مورد نیاز از محل منابع عمومی و با همکاری میان ارگان‌ها و سازمان‌های مختلف متولی در این زمینه و افزایش میزان مشارکت مردمی و همکاری داوطلبانه مردمی در تأمین هزینه‌های ورزشی و تدوین برنامه‌های جامع به‌منظور بهره‌گیری از توانمندی‌های ورزش‌های بومی و محلی به‌منظور توسعه این‌گونه ورزش‌ها باید در اولویت قرار گیرد.

در پایان برنامه‌ها و ابتکارات اجرایی برای توسعه ورزش روستایی با تأکید بر ورزش‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه به‌شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

- برگزاری جشنواره‌ها و مسابقات بازی‌های بومی و محلی همراه با نمایش فرهنگ و آداب و رسوم محلی و پوشش زنده تلویزیونی این مسابقات و جشنواره‌ها به‌منظور معرفی و ترویج و توسعه ورزش‌های بومی و محلی؛

- ایجاد الگوهای جدید ورزشی سازگار با محدودیت‌های اقتصادی و اجتماعی با بهره‌گیری از قابلیت بالای ورزش‌های بومی و محلی؛
- طراحی و استقرار نظام آموزش و مدیریت استعداد (کشف، پرورش و ارتقا) ورزشکاران در رشته‌های بومی و محلی؛
- بهره‌گیری از زمینه‌های فرهنگی، ملی و مذهبی برای ترویج ورزش‌های بومی و محلی در جامعه؛
- ارتقای دانش و آگاهی مردم نسبت به کارکردهای مثبت ورزش‌های بومی و محلی (ارتقای سلامت، جسمانی، روحی و روانی و پرورش اخلاقی افراد، کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی و...) از طریق شناسایی و مستندسازی و معرفی ورزش‌های بومی و محلی؛
- بهره‌مندی از قابلیت‌های موجود در ورزش‌های بومی و محلی (ارتقای نیروی بدنی، آموزش مهارت‌های مختلف، ایجاد شور و نشاط، سهولت اجرای بازی‌ها و ...) در تنوع بخشیدن به فعالیت‌های ورزشی مدارس و دانشگاه‌ها؛
- توسعه و بهره‌گیری از ورزش‌های بومی و محلی به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در ارتقای کیفیت زندگی (گذران اوقات فراغت، ترویج و تقویت نشاط و امید، پیشگیری از بیماری‌ها و مقابله با ناهنجاری‌های اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی و ...)
- معرفی و ترویج ورزش‌های بومی و محلی به‌عنوان منبعی ارزشمند برای توسعه ورزش آسان و رایگان (ورزش برای همه)؛
- تدوین برنامه‌ای جامع برای بهره‌مندی از ورزش‌های بومی و محلی در توسعه صنعت گردشگری ورزشی؛
- تبلیغ و معرفی این ورزش در عرصه‌های ملی و بین‌المللی از طریق ثبت ورزش‌های بومی و محلی در سازمان میراث فرهنگی و یونسکو؛
- ایجاد سازوکارها و بسترهای لازم برای بیمه ورزشکاران در رشته‌های بومی و محلی؛
- ایجاد بسترهای لازم برای ترغیب حضور و مشارکت مردمی و بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری بر روی رشته‌های ورزشی بومی و محلی؛
- بهره‌مندی از ورزش بومی و محلی به‌عنوان برنامه ورزشی به‌منظور ارتقای سطح آمادگی جسمانی و مهارت‌های پایه ورزشکاران در سایر فعالیت‌های ورزشی.

منابع و مآخذ

۱. احمدی زاده، زهرا سادات. (۱۳۸۷). "بازی های کهن ایران". نشریه اطلاع رسانی و کتابداری «کتاب ماه هنر»، آذر ۱۳۸۷، ش ۱۲۳، ص ۵۷-۵۴.
۲. ادیب حاج باقری، محسن، پرویزی، سرور، صلصالی، مهنوش. (۱۳۸۹). "روش تحقیق کیفی". تهران، انتشارات نشر و تبلیغ بشری، چاپ دوم، ص ۴۴-۲۷.
۳. پالم، جورج. (۲۰۰۵). "ورزش های سنتی و نقش آن ها در آینده ورزش". چهارمین سمپوزیوم و اولین فستیوال ورزش های زورخانه ای، ۱۵ نوامبر ۲۰۰۵ - مشهد - ایران - فدراسیون بین المللی ورزش های زورخانه ای، صص ۱-۵.
۴. پناهی سمنانی، احمد. (۱۳۸۱). "تحلیلی در بازی های سنتی در گفت و گویی با احمد پناهی سمنانی". کتاب ماه هنر، فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۱، صص ۳۵-۳۲.
۵. تور کلیدسن، جورج. (۱۳۸۲). "اوقات فراغت و نیازهای مردم". ترجمه عباس اردکانیان، تهران، انتشارات نوربخش. ص ۲۴.
۶. جابانی، محمد. (۱۳۸۰). "ورزش و بازی های محلی قوچان". نشریه اطلاع رسانی و حسابداری «کتاب ماه هنر»، آذر و دی ۱۳۸۰، ش ۴۰-۳۹، صص ۵۴-۵۱.
۷. جلالی فراهانی، محمد جواد. (۱۳۹۰). "مدیریت اوقات فراغت و ورزش های تفریحی". تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ پنجم. ص ۱۷۵.
۸. حسن پور، غلام حسین. (۱۳۸۷). "ورزش های بومی، سنتی، محلی". تهران: بامداد کتاب. چاپ دوم، ص ۱.
۹. رهنمایی، محمد تقی، پور احمد، احمد. (۱۳۹۰). "ارزیابی قابلیت های توسعه شهری مراغه با استفاده از مدل ترکیبی "SWOT-ANP". جغرافیا و توسعه، ش ۲۴، صص ۱۰۰-۷۷.
۱۰. رضانی نژاد، رحیم. (۱۳۹۱). "تاریخ تربیت بدنی و علوم ورزشی". گیلان، انتشارات شمال پایدار. ص ۹۲.
۱۱. ساعتی، توماس ال. (۱۳۷۸). "تصمیم سازی برای مدیران". ترجمه علی صغر توفیق. تهران، انتشارات سازمان مدیریت صنعتی. صص ۱۱-۹.
۱۲. شعبانی مقدم، کیوان، فراهانی، ابوالفضل. (۱۳۸۹). "ورزش برای کودکان و نونهالان". اصفهان، انتشارات اندیشه های حقوقی. صص ۳۸-۲۹.

۱۳. صحت، سعید، پرزادی، عیسی. (۱۳۸۸). "به کارگیری فرآیند تحلیل شبکه‌ای در تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید (مطالعه موردی شرکت سهامی بیمه ایران)". نشریه مدیریت صنعتی، دوره ۲، ش ۲، صص ۱۲۰-۱۰۵.
۱۴. صدیق سروستانی، رحمت‌الله. (۱۳۸۲). "برخی کارکردهای اجتماعی بازی‌های سنتی". فصلنامه پل فیروز، سال سوم، ش ۹، صص ۱۵-۵.
۱۵. فراکسیون ورزش مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۰). قابل دسترس در: www.fraction.ir.
۱۶. فراهانی، ابوالفضل، شهرکی، منصوره. (۱۳۸۶). "بررسی بازی‌های بومی و محلی سیستان (تاریخ نامه ورزش ایران زمین)". تهران، انتشارات کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی. صص ۲۲۵-۱۸۹.
۱۷. قالیباف، محمد باقر. (۱۳۸۹). "نگاه راهبردی به نظام ورزش در کشور". تهران، نگارستان حامد. صص ۵۵.
۱۸. قدسی‌پور، سید حسن. (۱۳۸۴). "مباحثی در تصمیم‌گیری چندمعیاره (فرآیند تحلیل سلسله مراتبی)". تهران، انتشارات دانشگاه صنعتی امیرکبیر. صص ۶.
۱۹. قزل ایغ، ثریا. (۱۳۸۲). "بازی‌های سنتی و قومی جهان در چالش با روند جهانی شدن". فصلنامه پل فیروز، سال سوم، ش ۹، صص ۵۹-۴۷.
۲۰. کاشف، محمد. (۱۳۷۸). "پژوهشی پیرامون بازی‌های بومی و محلی آذربایجان غربی". حرکت، سال اول، ش ۲، پاییز ۱۳۷۸. صص ۶۶-۵۳.
۲۱. لوی اشتراوس، کلود. (۱۳۸۱). "نژاد، تاریخ و فرهنگ". پیام یونسکو (۳۷۹)، خرداد ۱۳۸۱. صص ۱۰-۶.
۲۲. محمدی، محمد. (۱۳۸۲). "ریشه‌ها و بنیادهای تاریخی بازی‌های سنتی ایران". فصلنامه پل فیروز، سال سوم، ش ۹، صص ۳۷-۱۵.
۲۳. محمدی (کلهر)، آیت، محمدی، فاطمه. (۱۳۸۳). "فرهنگ بازی‌های محلی ایلام (جلد یک)". تهران، انتشارات سمیرا. صص ۱۸-۱.
۲۴. محمدی (کلهر)، آیت. (۱۳۸۴). "فرهنگ بازی‌های محلی ایلام (جلد دو و سه)". تهران، انتشارات سمیرا. صص ۶-۱.
۲۵. محمدی لرد، عبدالمحمود. (۱۳۸۸). "فرآیندهای تحلیل شبکه‌ای (ANP) و سلسله مراتبی (AHP) به همراه معرفی نرم افزار SuperDecisions". تهران، انتشارات البرز فر دانش. صص ۶.

۲۶. ملک محمدی، غلام حسین. (۱۳۶۵). "ورزش های سنتی، بومی و محلی". تهران، کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران. ص ۱۰.

۲۷. نیکویخت، م. (۱۳۸۰). "تربیت بدنی و ورزش در آینه فرهنگ و ادبیات اسلامی". پژوهشکده تربیت بدنی، چاپ اول. ص ۶۴.

28. Cashman, R. (2002). Sport in the National Imagination. Walla Walla Press, Sydney, P.104.
29. Ho, W. (2008). Integrated analytic Hierarchy process and its Applications. Operational Research Journal, Vol 186, 211-228.. available online at www.Sciencedirect.com.
30. Kajanus, M., Kangas, J., Kurttila, M. (2004). The use of value focused thinking and the A'WOT hybrid method in tourism management. *Tourism Management*, 25, 499-506.
31. Kangas, J., Kurttila, M., Kajanus, M., Kangas, A. (2003). Evaluating the management strategies of a forestland estate-the S-O-S approach. *Journal of Environmental Management*, 69, 349-358.
32. kurttila, E., pesoneri, m., kangas j. (2000). utilizing the analytic hierarchy process in SWOT analysis- a hybrid method and its application to a forrest certification case, forest policy and economies, 41-52.
33. Kurttila, M., Pesonen, M., Kangas, J., Kajanus, M. (2000). Utilizing the analytic hierarchy process (AHP) in SWOT analysis-a hybrid method and its application to a forest-certification case. *Forest Policy and Economics*, 1, 41-52.
34. Leskinen, L. A., Leskinen, P., Kurttila, M., Kangas, J., Kajanus, M. (2006). Adapting modern strategic decision support tools in the participatory strategy process-a case study of a forest research station. *Forest Policy and Economics*, 8, 267-278.
35. Saaty, T. L., Takizawa, M. (1986). Dependence and independence: From linear hierarchies to nonlinear networks. *European Journal of Operational Research*, 26, 229-237.